

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ

Δρ Νίκος Τζαβάρας

Αναπληρωτής Καθηγητής Ψυχιατρικής
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής ψυχιατρικής ή ψυχαναλυτικής πρακτικής αποτελεί η καταγραφή της εξωτερικής εμφάνισης κάθε ασθενούς, η αξιολόγηση της οποίας διευκολύνει και διευρύνει τις διαγνωστικές εκτιμήσεις. Το ενδιαφέρον του θεραπευτή δεν επικεντρώνεται μόνον στη φωνή, στις χειρονομίες ή στο πρόσωπο εκείνου που πάσχει –σε εκείνο το μάλλον γυμνό εκφραστικό όργανο που παρέχει ένα πλήθος ενδείξεων για τις ψυχικές διακυμάνσεις–, αλλά και στην ενδυμασία του. Τα ρούχα με τα οποία επικαλύπτεται η σωματική μορφολογία του επιπρέπουν στο θεραπευτή να προβεί σε συμπληρωματικές παρατηρήσεις γύρω από τις χαρακτηρολογικές ιδιομορφίες ενός απόμονής του, ακόμη, γύρω από την ψυχοπαθολογική του προβληματική, όπως αυτή αποτυπώνεται λ.χ. στο απτέλητο παρουσιαστικό ενός ψυχωτικού ή στη σχολαστικά επιμελημένη εμφάνιση μιας δισταχτικής ψυχανακαστικής φυσιογνωμίας. Συνχ. μάλιστα, το ενδιαφέρον του έλκεται από ριζικές μεταβολές στην περιβολή ενός ασθενούς, με τις οποίες υποδεικνύεται μία αρχόμενη ψυχική μεταστροφή, που δεν συνεκφράζεται από άλλα, πρόσθετα σημεία, αλλά παραμένει το μοναδικό αρχικό σύμπτωμα μιας βαθμητρού επιδεινούμενης διαταραχής. Στην πορεία μιας μακρόχρονης ψυχαναλυτικής διαδικασίας οι αιφνίδιες, εναπόσθιτες, εναλλασσόμενες ή προκλητικές αλλαγές του ρουχισμού συμπεριλαμβάνονται στο πολύπλοκο επικοινωνιακό πλέγμα ανάμεσα στον αναλύμενο και τον ψυχαναλυτή, το οποίο συνηθίζουμε να εντάσσουμε στις εκφάνσεις της μεταβίβασης.

Πέραν όμως των ενσυνείδητων ή ασυνέδητων επιλογών, χάρη στις οποίες η αμφίσηη αποκτά τη διαστασην μαρτυρίας της υποκευματικής σφάρας, ένας αριθμός διαστροφών με τις οποίες είναι συνυφασμένη η ανθρώπινη σεξουαλικότητα –όπως π.χ. ο φετιχισμός, η επιδειξιμανία, η πλονοβλεψία ή η παρενδυσία– προϋποθέτει τη συστατική παρουσία της ενδυμασίας για να αναδειχθεί η ενορμητική πρόθεση της απομικότητας. Κοντολογίς, ένας επιδείξιας δεν υπάρχει δίχως την πρακτική της μερικής ή όλοσχερους αποκάλυψη τημάτων του σώματός του, όπως και αντίστροφα η μυστική θέαση ενός ερωτικού αντικειμένου διεγείρει τον πόθο εξαίτιας της απογύνωντας τον είτε συντελείται είτε πρόκειται να εκτυλιχθεί. Η περιβολή εμφανίζεται πάντοτε όχι απλώς ως ανα-

φάρετο οικουμενικό στοιχείο του πολιτισμού –το οποίο αρχικά ανάγεται στην προστασία του ανθρώπου οργανισμού– αλλά και σαν μία επιφάνεια συμβόλων και προβολών με τις οποίες συμφύρουν τα θεμελιακές ιδιότητες της ανθρώπινης φυστς. Για να μείνουμε στο παράδειγμα της διατροφικής πολυμορφίας κάθε απόμου, ας πετυνθυμίσουμε ότι σύμφωνα με την ψυχαναλυτική θεωρία η ψυχοσεξουαλική εξέλιξη κάθε παιδιού διέρχεται από φάσεις κατά τις οποίες υπερισχύουν τάσεις ανάλογες με εκείνες που θα επικρατήσουν αργότερα σε ορισμένες μόνιμες αποκλίσεις της συμπεριφοράς του ενήλικα. Δηλαδή ευθύνεται η εξαπομίκνευση του υποκειμένου όχι την ταυτόχρονη διάσταση του εξελισσόμενου σώματος και της ένταξής του στις προϋπάρχουσες κοινωνικές ρυθμίσεις, στους

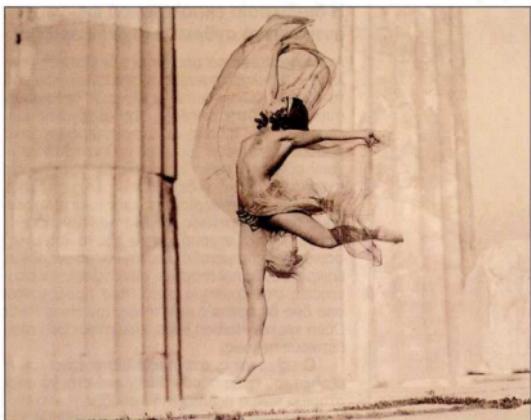

τικών διαφορισμών που απαιτούν οι αναδεικνύμενες πολιτισμικές ανάγκες. Σύμφωνα με τις κυρίαρχες επιστημονικές αντιλήψεις, την ίδια περίοδο που το ανθρώπινο δέρμα μετατρέπεται στο πλαίσιο των φυλογονικών μεταλλάξεων σε άνθρωπο, δηλαδή κοινωνικοποιείται, κατοχυρώνεται παρόληλα, κατά τρόπο αναπόδραστο, ένα από τα πολυτιμότερα συστήματα επικοινωνίας, το οποίο σχετίζεται τόσο με τον εμπλουτισμό της υποκεμενικότητας με νέες συγκυνητισακές αντιδράσεις όσο και με τη δυνατότητα να εκφράζονται οι ίδιες διακριτά. Ένα από τα πιο αρχεγόνια συναισθήματα, ιδιαίτερως απαραίτητα για την κοινωνική συνήπαρχη του ατόμου, είναι η αιδώς που, όπως άλλωστε η επιμολογία της προσδίδει, προκαλείται αρχικά από την αποδοχή ή μη των προσωπικών γενετήσιων εκδηλώσεων. Ακολουθώντας τις προεκτάσεις της ίδιας φυλογονικής διαδικασίας, θα μπορούσα να ισχυριστεί κανείς πως το πανίσχυρο και διαρκώς αφυπνίζοντα συναισθήματη της ντροπής διαμορφώνεται ως η συνδόδια ενδυσιχκή συνέπεια της απομάκρυνσης του «ρύγχους», της ρινικής κοιλότητας του προ-ανθρώπινου ζωου, από τον πρωτογενή σεξουαλικό στόχο, για να επιτευχθεί η μετάπλαση του σε πρόσωπο των επικοινωνιακών συμβολισμών.

Η επικάλυψη των γεννητικών οργάνων με το ρουχίσμα φαίνεται να αποτελεί το ίχνος εκείνης της φυλογονικής διάτασης με την οποία συνάπτονται οι αφετηρίες των συναισθηματικών μας δονήσεων, και κατ' επέκταση της κοινωνικοποιούμενής συμπεριφοράς, με την εξέλιξη της βιολογικής μας υπόστασης. Η διαφορετικά διατυπωμένη η ίδια άποψη, η απόκρυψη της γενετήσιας περιοχής υπενθυμίζει και εξασφαλίζει τη μεταστροφή του σεξουαλικού ένοτού του πρόσωπων και συμπληρώνει την επίτευξη του ορθού βιηματισμού. Χάρη σε αυτήν τη φυλογονική τομή, το πρόσωπο του ατόμου, που ίσταται αποκτά νέα σημασία, γιατί αναπτύσσεται νέες εκφραστικές δυνατότητες μέσω ενός διαφοροποιημένου μυϊκού συστήματος, που του επιτρέπει πλέον να κατευθύνει το βλέμμα του στα πρόσωπα και στα σώματα των άλλων, διευκολύνοντας τη διεύρυνση του κύκλου των αντικειμένων με τα οποία συνάπτει σχέσεις.

Η μόνιμη εγκατάσταση του ερωτικού ενδιαφέροντος για τους συντρόφους μιας σχήματιζόμενης κοινωνίας επιπτυχάνεται με την αποστροφή της ρινικής σφρηγτικής περιοχής από τα γεννητικά δργανά και τη μετατροπή της περιοδικής σεξουαλικότητας στην πολυπλοκότητα των ερω-

«Άρτεμης των Γοβίων».
Από την Ιταλία.
Υψος 1,65 μ.
Πιθανώς αντίγραφο
πρωτότυπου έργου
του Πρεβέτλους
του 4ου αι. π.Χ.
Μουσείο του Λούβρου.

Θόδωρος Παπαγάννης,
«Φτιαγμές», 1990-1995.
Ξύλο και μετάλλο, ύψος 2 μ.

το εύρος των πολιτισμικών ερωτικών εκφάνσεων, ενώ το συναίθινη της υπροπής αποτελεί την ταυτόχρονη κατοχύώση της μεταστροφής αυτής. Εφεξής οπισθοδρομικές τάσεις και παλινδρομικά ολισθήματα θα φέρουν το συλλογικό στίγμα της αποκρουστικής προκλήσης, κάθε φορά που καταφέρουν οι φραγμοί κατά της μερικής ή ολοσχερούς γύμνιας. Η γύμνια θα αποτελεστεί όμως συχνό μοτίβο ονείρων που εμφανίζονται κατά τη διάρκεια ψυχαναλυτικών διαδικασιών.

Η διαδικασία εκπολιτισμού ως αντικείμενο ανθρωπολογικής έριδος

Αν οι περισσότερο υποθετικές-διορατικές συλλήψεις (Spekulatioen) που σχηματίστηκαν υπό το κράτος ψυχαναλυτικών κλινικών δεδομένων συγκλίνουν στην αποδοχή της αρχέγονης επικρατησης της αιδούς, οι περισσότερο ιστορικά προσανατολισμένες μελέτες ανθρωπολόγων έχουν οδηγήσει σε ενδιαφέρουσες διχογνωμίες σχετικά με τους ενδεχόμενους επιτρεπασμούς που έχουν συγκαθαρίσει τις εκδηλώσεις της αιδούς σε διαφορετικές φάσεις των πολιτισμών. Άραγε, είναι η υπροπή και τα ρούχα κοινωνικά φαινόμενα που μεταβάλλουν ή και αφαίνουν οι επικρατούσες πολιτισμικές συνιστώσες; Οι απαντήσεις στο ερώτημα αυτό, που προέρχονται από δύο διαφερόμενους μελετητές, τον Hans Peter Duerst και τον Norbert Elias, καλύπτουν δύο αντιθετικούς πόλοις.

Ο τελευταίος, στο πασίγνωστο έργο του *H esekelij* του πολιτισμού (1969), φαίνεται να υποστηρίζει πώς η πολιτισμική πρόοδος των τελευταίων αιώνων ενίσχυσε τους περιορισμούς της

ανθρώπινης συμπεριφοράς με τους οποίους -ουσιαστικά ή κατ επίφαση- απωθούνται οι ζωώδεις όψεις της ανθρώπινης φύσης. Έτσι, ενώ παλαιότερα ο έλεγχος των ίθινων περιοριζόταν σε τήπεις κανονιστικές παρεμβάσεις, αργότερα η προϊστούσα διαφοροποίηση της κοινωνικής εθιμιτυπίας, όπως λ.χ. στους ευγενεῖς του Μεσαίωνα, προώθει τη συρρίκνωση της ανοχής που συνδέοταν με τη γύμνια, τη σεξουαλικότητα, την αφρόδευση, τους ήχους του σώματος που προδίδουν τις λειτουργίες ή τις ομορφιές του. Κατά τον Elias, οι αντίστοιχες κοινωνικές εντολές, που κατατούν ολένα και περισσότερο έδαφος μεταφρέσκεις στα διάφορα κοινωνικά στρώματα, έχουν ως συνέπεια τον εμπλούτισμα των ψυχολογικών αποχρώσεων εκεί όπου στο παρελθόν κατισχυναν οι αμεσότερες συγκινητικές εξωτερικούσεις. Μια συνέπεια των μεταβολών είναι η ανάπτυξη της σκέψης, που συνειδητοποιεί και καταγράφει τους ιδιοτιμούς του υποκειμενικού βίου, έτσι ώστε να διαμορφώνονται προσθέτες συνήθηκες αυτοπαραπρητήσιας και αυτοσυνειδησίας, ενώ οι αναστολές που επικρατούν δημιουργίας επιπέδουν την προσήπεια του σώματος. (Φυσικά μια υποχρεωτικά σύντομη αναφορά στην τεράστιας εμβέλειας μελέτη του Elias δεν επιδιώκει παρά μόνον την ανάδειξη μιας άκρως σημαντικής πολεμικής κατά των απόψεων του, διαμέσου των οποίων επιχειρεί ο ίδιος να καταστήσει προφανείς αλληλεξαρπήσεις ανάμεσα στα συναισθήματα -Affekte- και τις πολιτισμικές μεταμορφώσεις.)

Το 1987, με ένα πανόραμα λεπτομερειακών ιστορικών αναφορών, ο Duerst θα εγείρει αντιρρήσεις για την ορθότητα των θέσεων του μεγά-

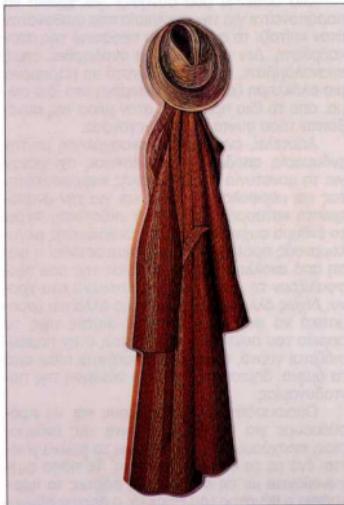
λου στοχαστή. Σύμφωνα με τη δική του εκδοχή, το συναισθήμα της αιδούς δεν υπόκειται στις -έστω ανεπαισθήτες- ιστορικές ταλαντώσεις που επικαλείται ο Elias για να θεμελιώσει την εξελικτική πορεία των υποκειμενικών συγκινήσεων. Κατά τον Duerer, τόσο στην αρχαία Ελλάδα όσο και στη Ρώμη οι συναισθηματικές αντιδράσεις και οι ημικές αντιρρήσεις που προκαλούνται η αποκάλυψη του σώματος ήταν το ίδιο ισχυρές ή ίσως ισχυρότερες απ' ό,τι στις αποκαλούμενες προπτηγμένες κοινωνίες. Προσάπτει μάλιστα στον θεωρητικό του αντίτιτο ότι δεν ερμήνευεσε ορθά τη συμπεριφορά των αστών στα μεσαιωνικά λουτρά αποδίδουντάς τους ανύπαρκτη ελευθερότητα. Ο ίδιος παραβέτει στην εντυπωσιακή σε όγκο εργασία της *Nackheit und Scham* (Γύμνια και ντροπή) μια σειρά από αυτορρετρατά διαφόρων ευρυπατικών ποδιών με τις οποίες απαγορεύεται κάθε μορφή απρεπιόυσα γυμνισμού ή τιμωρούνται ηδονοβλεπτικοί εκτροχιασμοί. Παράλληλα ερμηνεύει εντελώς διαφορετικές τις αποκοινωνίες που εξέθρεψαν την αντίληψη για ανοχή στη διάρκεια του Μεσαίωνα, η οποία κατά τη γνώμη του δεν υπήρξε ποτέ. Ένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικό παράδειγμα για την θηρογραφία εκείνης της εποχής είναι η τοποθέτηση της κοινωνίας απέναντι στη γυναικα και στο γυναικείο σώμα. Άνδρες που επιδείκνυαν τα γεννητικά τους όργανα σε γυναικείες καταδικάζονταν σε φυλάκιση και πρόστιμο, ενώ η απόκρυψη των μελών του γυναικείου κορμού αποτελούσε μέλλημα όχι μόνον της ίδιας της γυναικας, αλλά και εκείνων που την παρατρέουν. Ετα, ένας από τους λόγους για τους οποίους απαγορεύονταν σε ορισμένες περιοχές η θανατική καταδίκη της γυναικας με απαγορισμό ήταν το γεγονός ότι το κρεμασμένο σώμα της θα επέτρεπε να κατευθυνθούν τα

βλέμματα των θεατών στις απροστάτευτες κοιλάτητες. Ήταν σε τέτοιο βαθμό μάλιστα ανεπιγυμένο το αίσθημα της ντροπής, ώστε ακόμη και οι υποψήφιοι δολοφόνοι μιας γυναικας όφειλαν να σεβαστούν την απελπισία που θα ένιωθε αν της αφαιρούσαν τα ρούχα πριν από τη θανάτωσή της. Η ληστεία δεν έπρεπε να προηγηθεί της θανάτωσης.

Είναι εγδιαφέρον, ωστόσο, πως και οι δύο θεωρητικοί -των οποίων οι απόψεις δύστανται εν μέρει- υπογραμμίζουν στις μελέτες τους την επιρροή που δεχτήκαν από τον Freud³ καθώς διερεύνουν τη διατορική αδράνεια των θεμελιακών συναισθημάτων της υποκειμενικότητας.

Φαινομενολογία της ενδυμασίας και μόδα

Αν το άτομο χαρακτηρίζεται σε διαφορετικές Ι-στορικές στιγμές από τις ίδιες μήτρες συναισθημάτων, δηλαδή από τις ίδιες αναλλοιώτες βασικές συναισθηματικές εκδηλώσεις, που περιλαμβάνουν την αιδώ και την αναπόφευκτη επιταγή της περιβολής, οι οπλαγές που σημειώνονται κατά την πολιτισμική ανέλιξη προκαλούν ή συνοδεύονται από ένα διαρκώς διευρυνόμενο φάσμα ενδυματολογικών επιτευγμάτων. Δίχως ρούχα είναι σχεδόν αδιανόητη η συγκρότηση της απομκής φυσιογνωμίας. Χάρη στην ενδυμασία που επιλέγεται μετατρέπονται τα ενδεδυμένα άτομα σε στοιχειοθετημένες επιφάνειες συμβολικών σημείων -όπως η ηδη αναφέραμε- και παράλληλα σε επιφάνειες προβολών εκείνων που παρατρέουν. Η ενδυμασία εξυπηρετεί τη διεύρυνση και τη διαμόρφωση κωδικών επικοινωνιας, οι οποίοι υπερβαίνουν τις δυνατότητες που προσφέρουν η σωματική μορφολογία και η εκφραστικότητα του μαϊκού συστήματος. Ίσως

Bruno Brunini,
«Τα ρούχα κάνουν
τον άνθρωπο», 1979. Χαρτί
αφίσας, 125,5x33,5x6 εκ.
Ιδιωτική συλλογή, Αθήνα.

η εκάστοτε αμφίσει ή μεταμφίσει συνυφαίνεται με την εξωτερίκευτη ψυχικών καταστάσεων διαμέσου του σώματος, εκμεταλλεύμενή και επηρεάζοντας τη συστάσεις του προσώπου, τις χειρονομίες, τη στάση των μελών ή ακόμη τις φωνητικές διακυμάνσεις. (Τι είναι λ.χ. ένας στραγγός δίκαιης στοιχίη; Όχι μόνον δεν θυμείται κανένα ιδιαιτερό κύρος, αφού χάνει με την περιβολή του το συμβολισμό της εξουσίας, αλλά και ο ίδιος πάει να διδάσκει τους βαρύγουσους εκφραστικούς τρόπους που του επιβάλλει το επίσημο περίβλημα. Η περιβολή μετατρέπεται σε αυτονόμητη επιβολή ενός ρόλου.)

Τα ρούχα προσέθουν, τονίζουν, νέα εκφραστικά μέσα γιατί προσδιδούν στη σταθερή μορφολογία του σώματος μια ποικιλομορφία μέσω της οποίας απεικονίζονται, προσφέρονται στη θέση, «αισθητικοποιούνται» ενδόμυχες τάσεις, ενυπειδήστες και ασυντέλετες. Οι τελευταίες μπορούν να έχουν διάφορες προσελεύσεις. Από τη μια πλευρά, για παράδειγμα, η ναρκοσιτική διάσταση απαιτεί τον εξωμορφισμό της εμφάνισής για να προκληθεί η κατάσχωση του φθενερού Εαυτού -όπως στο παραμύθι των αδελφών Γκριψ για τη Χιονάτη- και από την άλλη η επιθυμία ευθυγράμμισης διαμέσου και υπέρ της μηδέσ, η οποία υπαγορεύει τους γενικότερους επιτακτικούς συμβολισμούς. Η ομοιομορφία -ή οποία σχετίζεται με την προστήση στην παράδοση της έντονης περιβολής- είναι δυνατό να αναχθεί σε ανώμικες περιοχές της πρωτοκατόπιτας, του Εγώ, με την αρώγη των οποίων επιτυγχάνεται η υποταγή σε μια δεύτερη κινητογραφική αισθητική που υπαγορεύεται από «υπερβινικά» κέντρα μόδας⁴. Κατά μία ψυχαναλυτική σημασιολόγηση, τα κέντρα αυτά είναι υποκατάστατα μιας αρχαϊκής πανίσχυσης μητέρας, την οποία εφισχύεται η περιοδική μαζιχοστική ανταγότρηση της κόρης ή του γιου.

Μία ασθενής μου συνήθιζε για χρόνια να παραπονείται για την απελπισία που αισθάνονταν όταν κοιτάζει το αναλόγιο πρόσωπο της στον καθρέφτη. Δεν μπορούσε να αντιληφθεί, όπως επαναλάμβανε, πώς ήταν δυνατό να παραπένει μια ολόκληρη ωραία αιχμαλωτισμένη στο ίδιο σώμα, από το ίδιο πρόσωπο, όταν μέσα της συνέβαιναν τόσα συνταρακτικά γεγονότα.

Αποτελεί, ουντότος, η ενασχόληση με την ενδυμασία απόδειξη δύσφερσεως όχι μόνον για τη μονοτονία της σωματικής εκφραστικότητας και μορφολογίας, αλλά και για την αντοπρέπτα καταρρέουσα φυσική υπόσταση; Φέρεται ένδυμα συχνά τα όχημα της ανθρώπινης μεγαλομανίας προσδοκίας να αντικατασταθεί η φύση από αναλοικώτερες επικοινώψεις της που εξασφαλίζουν τη μόνιμη αντοχή πενταντά στο χρόνο; Δίχως όλο είναι ευκολότερο αλλά και τραυματικό να φανταστεί κάποιος πιστός πως το σαρκίο του ποντίφικα είναι θνητό, όταν παρουσιάζεται γυμνό, παρά σταν κρύπτεται πίσω από τα ώμια, δημιουργώντας την αίσθηση της παντοδύναμιας.

Ο ποιοσύσδηποτε σχολιασμός και να προσθέσουμε για την αναγκαιότητα της ενδυμασίας, ενισχύουμε την άποψη πως τα ρούχα γίνονται ένα με το κοινωνικό σαρκίο. Το πόσα ουγκώνευνται με τις ανθρώπινες σύρες το περιγράφει ο θάνατος του Ηρακλή, ο οποίος αδυνα-

τεί να απελευθερωθεί από τον θανατηφόρο χιτώνα της Δημηνειάς, το κολλημένα υφαντό πάνω στα μέλη που κατακρεουγούνται. Έται, τα ρούχα μετατρέπονται σε ένα αναφέρετο μέρος της αισθητικής μητρής και συμπεριλαμβάνονται -αποκρύπτοντας και παράλληλα αποκαλύπτοντας- τις προεκτάσεις της υποκειμενικής ιδιομορφίας.

Σημειώσεις

Ο δρ Νίκος Τζαβάρας είναι νευρολόγος-ψυχίατρος, διδάκτων αναντίτης μέλος της Διεθνούς Ψυχαναλυτικής Εταιρείας.

1. Οι σάρκες καρέ πραγματιστές οι αποκαλύπτες παίνουν όποιες τάσεις του σαρκώνται ή αποκαλύπτονται σα μια δεδουλεύτηκη επιβύθημα του απαλογίας από την αρμέση, η οποία πολλές φορές συμπληρώνεται με την έντονη περιπέτεια για τα «μυστικά» του σωμάτου του ανεύλογου. Είναι επιθύμησης που αποκαλύπτονται, μεταξύ άλλων, τη διαδρομή της οντογένεσης και της ψυχοενδυματικής εξέλιξης που «πικάπτεται» στη συμβολιστική πορεία.

2. Προκειται για τις απώνες που οι ιδιωτικές της φυχονιλητικές αναπτύσσονται στη γνωστή πραγματεία του *H. Μαρφορέρ* εντός του πολυτού.

3. Ο μετ Ελias χαρακτηρίζει τον Freud ως το διανοιτητή που τον επέβαλε περιοριστικό από οποιονδήποτε άλλο κοινωνιαλό (Bλ. μεταξύ άλλων τις παραπομπές του John Gouldston στην εργασία του «Zum Hintergrund der Zwischenhoerung von Norbert Elias», στον τόμο *Macht und Zivilisation*, Schwärzkamp Verlag, 1984), ο δε Derrida ισχυρίζεται πως βρίσκεται πλήρωστερα στην ψυχονιλητική επιβύθημα από τον αντίτιτο του.

4. Οφελούμε στον γερμανικό φύλακα Georg Simmel ένα εξαιρετικό ενδιαφέρον δοκίμιο με τίτλο «Η φύλακρα της μάδας», το οποίο συγγράφεται το 1905. Στις αρχικές του παραπομπές συμπενίγεται μεταξύ άλλων: «Εποιη μάρτυρα σ' όλα εκείνα τα σαμόνεμα για τα οποία αποτελεί ενέν μορφωτικό παρόντα ανταποκρίνεται σε μία από τις ουσιαστικές κατεύθυνσης της Ιερουσαλήμας, μες, σ' αυτήν την πανοποίηση τη συνήθη του Ενός, του μεμονωμένου, με το γενικό στοχεύο, αυτήν που τονίζει τη μονιμότητα κατά τη μεταβολή».

Psychology and Clothing

N. Tzavaras

The tendency for embellishing and decorating our appearance coexists with and is probably expressed through organic, natural needs, so that clothing clarifies innermost wishes, submission to general restrictions and symbolic commands.

The need of the individual to cover, one way or another, a small part of his/her body is an anthropological commonplace, which, however, refers to an exceptionally important constant factor throughout history.

The constitution of a naked human physiognomy is almost unthinkable. Thanks to the attire chosen, the dressed individual is transformed to a composed surface of symbolic signs and at the same time to a projection surface for the observer. Clothing, finally, serves the expansion and formation of communication codes, which surpass the potentialities that the body morphology and the muscular expression offer.

The morphology and symbolism of the body are provided by the clothing, the manifestation of cultural conceptions and subjective fantasies.

The covering of the body is obviously intervened with decency, a pivotal feeling for the human psychism and, by extension, for the individual behavior for a group or in society. Decency, that is, the nucleus of the very sexual existence, which coincides with the command for its dissimulation or distortion. Therefore, the covering of the genitalia is one of the symbolic prerequisites for social coherence and a condition sine qua non for the constitution of the impulsive repression.

Decency refers to the socialization of sexuality. It is the feeling through which the moral demands and their conflict with the subjective sexual inclinations are proved.

Clothing contributes to the broadening of the expressive potentialities of an individual, because it enriches the standard morphology of the body with a new "vocabulary", through which the intimate inclinations are represented and realized.